

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-328-22>

УДК 339.922

САВЧЕНКО МАРИНА

Донецький національний університет імені Василя Стуса

<https://orcid.org/0000-0002-9063-3551>e-mail: m_savchenko@donnu.edu.ua

КВАСНИЦЬКА Олександра

Донецький національний університет імені Василя Стуса

<https://orcid.org/0000-0003-2861-3274>e-mail: kvasnytska.o@donnu.edu.ua

СУЧАСНИЙ СТАН, ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ-УЧАСНИЦЯМИ АСЕАН

Метою статті є аналіз основних сфер зовнішньоекономічного співробітництва України з країнами-учасницями АСЕАН та визначення майбутніх перспектив їх взаємодії. У статті розглянуто торгово-економічні відносини України з країнами-учасницями АСЕАН протягом 2014-2022 рр. Наведено аналіз обсягів торгівлі товарами між сторонами, який вказує на поступове зростання товарообороту з 2015 по 2021 рр. та його подальше скорочення у 2022 р. внаслідок початку повномасштабної війни. Визначено основні категорії експорту та імпорту товарів між Україною та країнами-учасницями АСЕАН у 2022 р., до яких належать зернові культури, рослинні жири та олії, телекомунікаційна апаратура, металеві вироби тощо. Проаналізовано географічну структуру торговельних операцій та визначено найбільш популярні напрямки експорту та імпорту для України, такі як Малайзія та В'єтнам. Доведено, що, незважаючи на поступове збільшення обсягів торгівлі, рівень інвестиційної активності між сторонами залишається низьким, що визначено рядом негативних факторів, включаючи війну з Росією, корупцію та невизначеність правового середовища в Україні. Розглянуто позитивні чинники, що збільшують інвестиційну привабливість України для країн Південно-Східної Азії, зокрема геополітичне положення та наявність висококваліфікованої робочої сили. На основі даних Національного банку України, визначено, що найбільше інвестицій до України надходить від Сінгапуру, зокрема у підприємства в галузях промисловості, торгівлі та сільського господарства. Доведено існування значного потенціалу для розвитку торговельно-економічних відносин між Україною та країнами-учасницями АСЕАН. Запропоновано шляхи активізації двосторонньої співпраці, такі як реалізація спільних проектів у сфері інформаційних технологій та інфраструктури, збільшення обсягів українського експорту та створення спеціальних економічних зон. Висвітлено необхідність підписання торгових угод та розширення ділових зв'язків для подальшого розвитку співробітництва між Україною та країнами-учасницями АСЕАН.

Ключові слова: зовнішньоторговельні відносини, Україна, АСЕАН, експортні та імпортні операції, товарооборот, торгові партнери, прямі іноземні інвестиції.

SAVCHENKO Maryna, KVASNYTSKA Oleksandra

Vasyl' Stus Donetsk National University

THE CURRENT STATE, FEATURES AND PROSPECTS OF UKRAINE'S COOPERATION WITH ASEAN MEMBER COUNTRIES

The purpose of the article is to analyze the main areas of foreign economic cooperation of Ukraine with ASEAN member countries and to determine the future prospects of their interaction. The article examines the trade and economic relations of Ukraine with ASEAN member countries during 2014-2022. An analysis of the volume of trade in goods between the parties is presented, which indicates a gradual increase in trade turnover from 2015 to 2021 and its further reduction in 2022 due to the start of a full-scale war. The main categories of export and import of goods between Ukraine and ASEAN member countries in 2022 have been determined, which include grain crops, vegetable fats and oils, telecommunications equipment, metal products, etc. The geographical structure of trade operations was analyzed and the most popular export and import destinations for Ukraine, such as Malaysia and Vietnam, were determined. It is proven that, despite the gradual increase in trade volumes, the level of investment activity between the parties remains low, which is determined by a number of negative factors, including the war with Russia, corruption and the uncertainty of the legal environment in Ukraine. Positive factors that increase the investment attractiveness of Ukraine for the countries of Southeast Asia are considered, in particular, the geopolitical position and the presence of a highly qualified workforce. Based on the data of the National Bank of Ukraine, it was determined that the largest number of investments in Ukraine comes from Singapore, in particular, in enterprises in the fields of industry, trade and agriculture. The existence of significant potential for the development of trade and economic relations between Ukraine and ASEAN member countries has been proven. Ways of intensifying bilateral cooperation were proposed, such as the implementation of joint projects in the field of information technology and infrastructure, increasing the volume of Ukrainian exports and the creation of special economic zones. The need to sign trade agreements and expand business ties for the further development of cooperation between Ukraine and ASEAN member countries is highlighted.

Key words: foreign trade relations, Ukraine, ASEAN, export and import operations, turnover, trade partners, foreign direct investments.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасному світі, де все більше зростає важливість співпраці та взаємодії між окремими країнами, інтеграційні угруповання відіграють значну роль у формуванні глобальних економічних та політичних

процесів. Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН) є одним із найбільш яскравих прикладів такої співпраці, оскільки пропонує своїм учасникам платформу для спільного розвитку та процвітання. До АСЕАН входять країни з досить різним рівнем економічного розвитку, що сприяє обміну досвідом та технологіями. Завдяки активній співпраці у сферах торгівлі, інвестицій та культурного обміну, учасники об'єднання отримують можливість зростати та розвиватися в умовах високої конкуренції. Для України, яка намагається зміцнити свої позиції на міжнародній арені, співпраця з АСЕАН може відкрити нові можливості для розвитку експортних ринків та залучення інвестицій.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Протягом останніх років активно зростає інтерес серед науковців до дослідження можливостей співробітництва України з країнами-учасниками АСЕАН у сфері торгівлі та економіки. Зокрема ці питання розглядалися в наукових доробках таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як О. Охріменко, Ань Туан Нгуен, К. Лежень [1], О. Литвиненко [2], М. Савченко [3; 4], М. Варламова [3], М. Шкурат [3] та ін. У своїх публікаціях автори аналізували потенціал співпраці України з АСЕАН, розглядали ключові аспекти цієї взаємодії, визначали можливі шляхи покращення та розвитку відносин між сторонами. Однак, з урахуванням швидких змін, які наразі відбуваються у глобальній економіці, важливо продовжувати дослідження можливостей розвитку торговельно-економічних зв'язків між Україною та країнами-учасниками АСЕАН, аби формувати ефективні стратегії їх співробітництва.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

В той же час, віддаючи належне доробку вчених за зазначеними питаннями, доречно зауважити, що дослідження за обраною тематикою є фрагментарними, що не забезпечують формування цілісного підходу до зовнішньоекономічного співробітництва України з країнами-учасниками АСЕАН.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є аналіз основних сфер зовнішньоекономічного співробітництва України з країнами-учасниками АСЕАН та визначення майбутніх перспектив їх взаємодії.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Протягом тривалого часу Україна активно взаємодіє з державами Південно-Східної Азії, зокрема з країнами-учасниками АСЕАН, і займає вагомe місце серед їх торгових партнерів. Так, наприклад, у 2021 р. сторони не тільки відновили, а навіть перевищили обсяги торгівлі товарами за 2014 р. Зокрема, з 2015 р. показник загального товарообороту збільшився майже вдвічі, досягнувши у 2021 р. позначки у 3,26 млрд дол. США (рис. 1). Однак у 2022 р., після початку повномасштабної війни, він суттєво скоротився – до 1,46 млрд дол. США (майже на 55%) [5; 6].

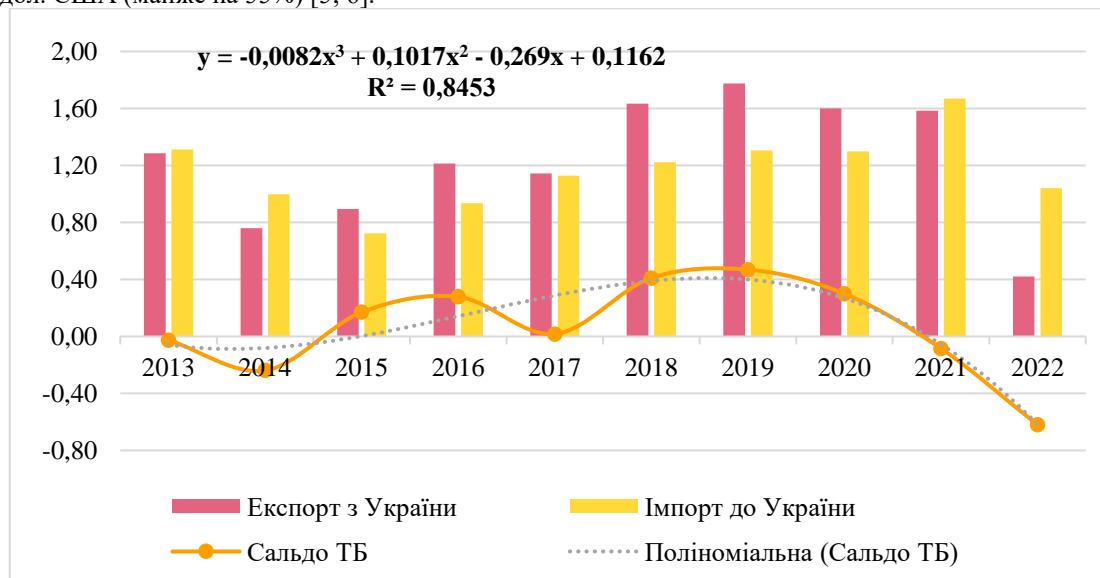

Рис. 1. Динаміка зовнішньої торгівлі товарами між Україною та країнами АСЕАН за 2013-2022 рр., млрд дол. США
Джерело: побудовано авторами за даними [5; 6]

Найбільше скорочення обсягів торгівлі стосувалося експорту товарів з України. У 2022 р. він виявився навіть нижчим, ніж у 2014 р., сягнувши відмітки 0,42 млрд дол. США. Тим часом імпорт продукції до України теж зазнав зменшення, хоча і не такого стрімкого. Так, у 2022 р. цей показник впав майже на 38%, що становить 0,63 млрд дол. США. Що стосується сальдо торгового балансу, то протягом 2013-2021

рр. воно було переважно позитивним для України, коливаючись від -238 до 469 млн дол. США. Однак у 2022 р. ситуація суттєво змінилася: український імпорт перевищив експорт до країн АСЕАН майже на 620 млн дол. США [5; 6].

Дані Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) за 2022 р. свідчать, що найбільша частина експорту товарів з України до країн-учасниць АСЕАН припадала традиційно на зернові культури (28,4%) та рослинні жири та олії (28,0%) (рис. 2) [5]. Окрім цих двох категорій у товарній структурі українського експорту також були присутні металеві руди (14,1%), хімічні речовини (7,2%), молочні продукти та яйця (6,2%) і транспортне обладнання (3,1%). Проте більш детальний аналіз торгового обороту України з країнами-учасницями АСЕАН вказує на нерівномірний попит окремих країн на українські товари. Зокрема, серед імпортерів не були виявлені такі держави, як Бруней, Лаос та Камбоджа, оскільки вони задовольняють свої потреби у продуктах харчування, обладнанні, хімічній продукції та металопрокаті, закупаючи продукцію у інших країнах регіону, таких, як Китай, Корея та Японія [1].

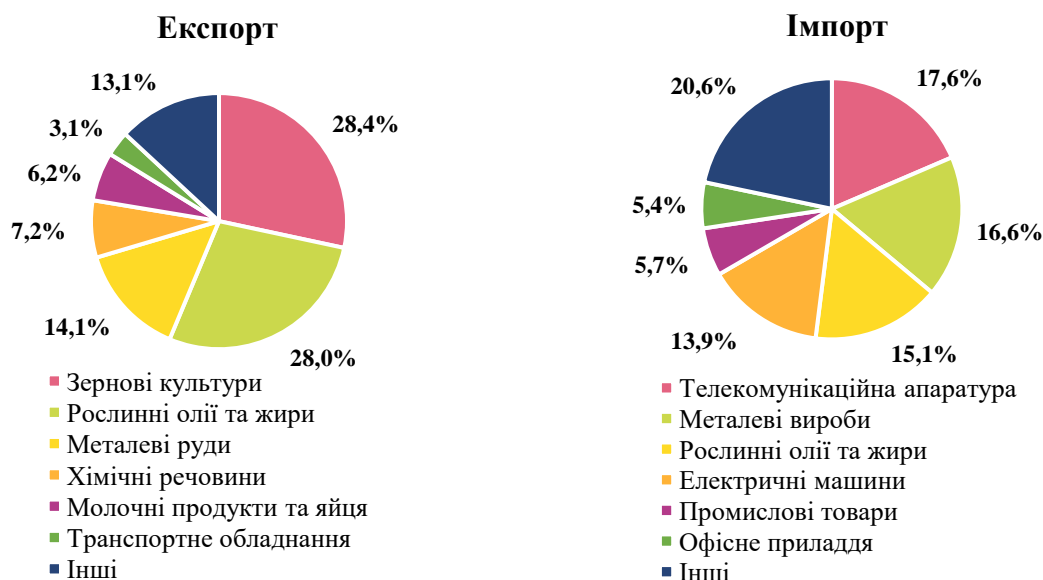

Рис. 2. Структура зовнішньої торгівлі товарами України з країнами АСЕАН у 2022 р., %

Джерело: побудовано авторами за даними [5]

Як уже зазначалося вище, у 2022 р. попит на імпорتنі товари з країн-учасниць АСЕАН в Україні дещо скоротився порівняно з попередніми роками. У товарній структурі переважали такі категорії продукції, як телекомунікаційна апаратура (загальна вартість – 183 млн дол. США), металеві вироби (173 млн дол. США) і рослинні олії та жири (157 млн дол. США), які разом склали більше половини загального обсягу імпорту [5].

Аналіз зовнішньоторговельних операцій України з окремими країнами-учасницями АСЕАН виявив, що найбільш популярним експортним напрямком для товарів українського походження у 2022 р. стала Малайзія (30,7% від загального експорту) (рис. 3). А от експорт товарів до Індонезії, яка раніше займала лідерські позиції у географічній структурі України, зменшився більш, ніж втричі [5].

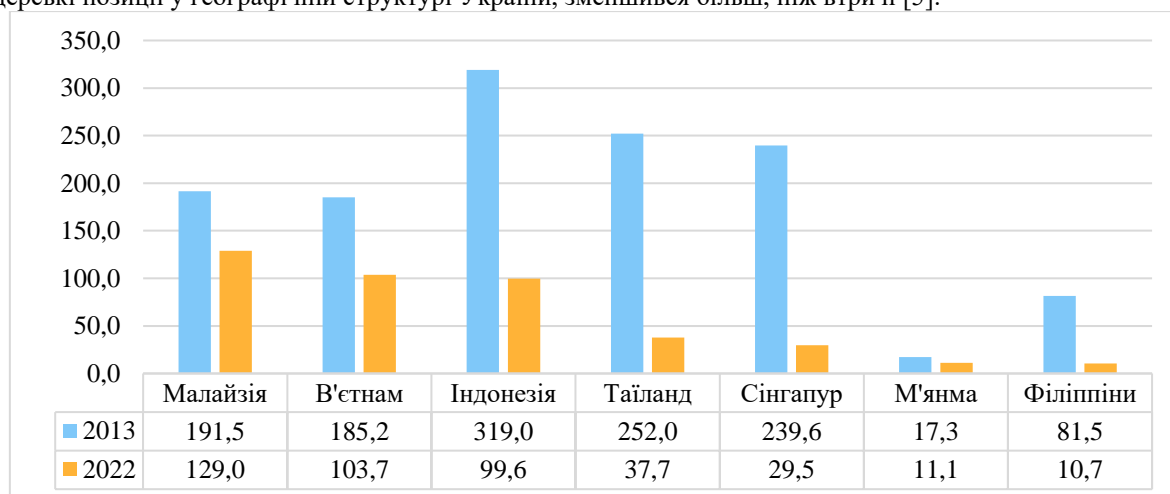

Рис. 3. Динаміка експорту товарів з України до країн АСЕАН у 2013-2022 рр., млн дол. США

Джерело: побудовано авторами на основі [5]

У 2022 р. певних змін зазнала і географічна структура імпорту товарів до України. Так, якщо у 2013 р. найбільшим постачальником продукції була Індонезія, то у 2022 р. лідером став В'єтнам. Загалом, у 2022 р. обсяг імпорту товарів із В'єтнаму перевищив відповідний показник для Індонезії на 91,6 млн дол. США (рис. 4) [5].

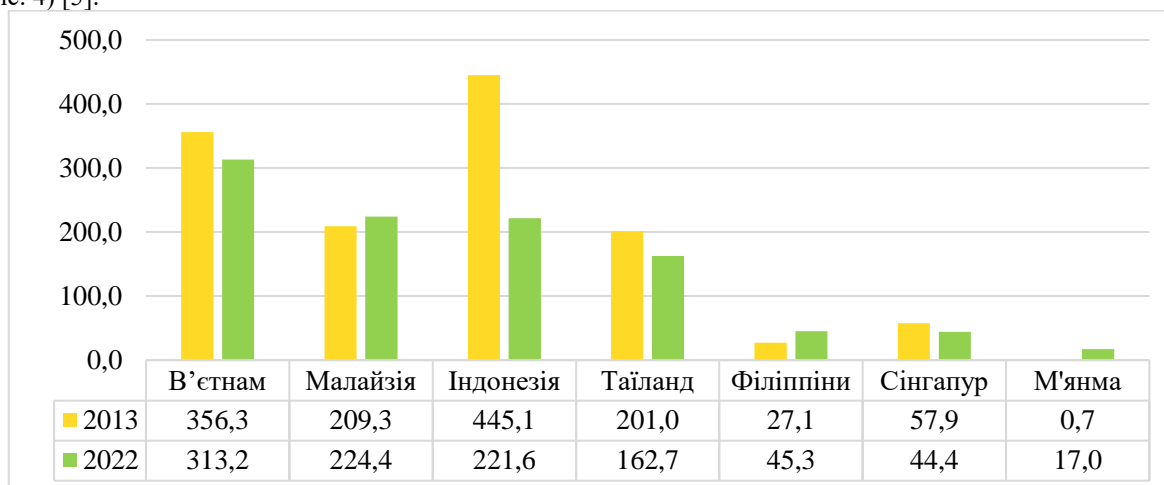

Рис. 4. Динаміка імпорту товарів з країн АСЕАН до України у 2013-2022 рр., млн дол. США

Джерело: побудовано авторами на основі [5]

Щодо торговельних зв'язків України з Таїландом, то обсяги імпорту з цієї країни майже не змінилися протягом аналізованого періоду. Однак відбулося значне скорочення експорту української продукції (з 252,0 до 37,7 млн дол. США). Схожа ситуація виникла і з Сінгапуром. Що стосується інших країн-учасниць АСЕАН, таких, як М'янма, Філіппіни, Камбоджа, Бруней та Лаос, то частка їх товарообороту у географічній структурі торгівлі товарами України залишається досить незначною [5].

На відміну від поступового поглиблення торговельних зв'язків України з країнами-учасницями АСЕАН, інвестиційна привабливість України для країн Південно-Східної Азії залишається досить низькою через вплив ряду негативних чинників. Серед них варто відзначити такі фактори, як початок повномасштабної війни з Росією, корупцію, велике податкове навантаження, нестабільне та надмірне регулювання бізнесу, непередбачуваність правової системи і коливання у політичному та економічному середовищах. Натомість до позитивних чинників, які збільшують інвестиційну привабливість України для країн Південно-Східної Азії, слід віднести геополітичне розташування, наявність кваліфікованих та дешевих робочих кадрів, а також доступність вигідних за ціною природних ресурсів [2].

Згідно з інформацією щорічного звіту НБУ, станом на 31 грудня 2022 р. прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну (залишки) від АСЕАН складала невелику частку у загальному обсязі. Так, ПІІ Сінгапуру становили лише 208,2 млн дол. США, що складає близько 0,6% усіх інвестицій, отриманих Україною на момент публікації звіту. Статистична інформація про обсяги інвестицій з інших країн-учасниць АСЕАН не була розголошена з метою збереження її конфіденційності відповідно до вимог Закону України «Про державну статистику» [7].

За даними НБУ, розподіл інвестицій Сінгапуру до України у 2022 р. за видами економічної діяльності виглядав наступним чином: промисловість займала 66,9% від загального обсягу, оптова та роздрібна торгівля – 16,1%, сільське, лісове та рибне господарство – 9,5%, а решта 7,5% була розподілена у сферах інформації та телекомунікацій, професійної, наукової та технічної діяльності [7].

В Україні на даний момент діють близько 20 підприємств з сінгапурським капіталом. Серед відомих бізнес-структур Сінгапуру, що мають свої філії на території України, можна відзначити «Food Empire Holdings» (відома також під ТМ «MacCoffee», «Manzaro» (ТМ «COFICOFI»), СП «Delta Wilmar» (спеціалізується на переробці пальмової олії), «Sitra Holdings» (відомий дистриб'ютор товарів з деревини та меблів), СП «Flextronics» (займається виробництвом офісного обладнання) та інші [8].

Зважаючи на обсяги торгівлі та рівень інвестицій між Україною та країнами Південно-Східної Азії, слід зазначити, що існує великий невикористаний потенціал у сфері торговельно-економічних відносин між цими країнами. Зокрема, основними напрямками для розвитку та зміцнення економічного співробітництва між Україною та державами зазначеного регіону можуть стати [7]:

- реалізація спільних ІТ-проектів для розширення присутності на світових ринках, збільшення обсягів експорту ІТ-послуг з України та стимулювання розвитку цифрової економіки;
- реалізація інфраструктурних проектів, зокрема у сферах залізничного, автомобільного та морського транспорту;
- збільшення українського експорту обладнання та комплектуючих для енергетичного машинобудування, поглиблення інвестиційної співпраці у сфері модернізації енергоблоків та розвитку зеленої енергетики;

- збільшення обсягів експорту готових товарів з високою доданою вартістю, зокрема м'ясої, борошняної, молочної продукції та продуктів птахівництва, залучення інвестицій для реалізації проектів у галузі створення агротехнологій та виробництва сільськогосподарської техніки;
- співпраця у сфері створення та розвитку виробничих кластерів у текстильній промисловості;
- створення спеціальних економічних зон на території України з метою підвищення виробничої потужності та прискорення темпів економічного розвитку.

Подальшій активізації торговельно-економічного співробітництва, збільшенню обсягів експорту українських товарів і послуг до країн-учасниць АСЕАН сприятиме підписання різноманітних торгових угод між країнами, диверсифікація експортно-імпортних операцій та розширення ділових зв'язків між окремими суб'єктами підприємницької діяльності.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

З моменту проголошення незалежності Україна активно поглиблювала зовнішньоекономічні зв'язки з багатьма світовими інтеграційними угрупованнями, в тому числі і з АСЕАН. Однак після початку повномасштабної війни з Росією торговельний оборот між сторонами значно скоротився. Так, обсяг українського експорту скоротився на 73,6%, імпорту – на 37,7%. Такі товарні групи, як зернові культури та рослинні жири, продовжують займати ключове місце у структурі українського експорту. У 2022 р. найважливішим торговим партнером України стала Малайзія, тоді як обсяги торгівлі з іншими країнами-учасницями АСЕАН, такими як М'янма, Філіппіни, Камбоджа, Бруней та Лаос, залишаються незначними.

Співпраця у сфері інвестицій на даному етапі також є недостатньо розвинутою, на що впливає ряд факторів, зокрема корупція та надмірне податкове навантаження в Україні. Найбільш активно в українські підприємства інвестує Сінгапур, зокрема в такі галузі як оптова та роздрібна торгівля (16,1%) і сільське, лісове та рибне господарство (9,5%). Для подальшого розвитку торговельно-економічних відносин з країнами-учасницями АСЕАН Україні необхідно підписати з ними низку торгових угод, диверсифікувати експортно-імпортні операції та розширити ділові зв'язки.

Подальшими напрямками дослідження є моделювання розвитку країн-учасниць угруповання АСЕАН.

Література

1. Охріменко О. О., Нгуен Ань Туан, Лежень К. В. Трансформація товарообігу між Україною та країнами АСЕАН у контексті забезпечення цілей сталого розвитку. *Економічний простір*. 2020. № 159. С. 17-23.
2. Литвиненко О. В. Україна і країни Східної, Південно-Східної та Південної Азії: підсумки 2020 року та перспективи розвитку: аналіт. доп. Київ: НІСД, 2021. 45 с.
3. Savchenko M., Varlamova M., Shkurat M., Melnyk L., Bondar V. Development of regional integration groups in the system of global trade and economic relations. *Management Theory And Studies For Rural Business And Infrastructure Developmen*. 2020. Vol. 42. No. 4. P. 515-526 DOI: 10.15544/mts.2020.55.
4. Савченко М., Кулявець В., Квасницька О. Проблеми і перспективи економічного співробітництва України з країнами Асоціації держав Південно-Східної Азії. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 80. № 1. С. 120-130. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.01.120
5. United Nations Conference on Trade and Development. URL: <https://unctadstat.unctad.org/EN/Index.html> (Last accessed: 01.04.2024).
6. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 01.04.2024).
7. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 01.04.2024).
8. Співробітництво між Україною та Республікою Сінгапур у торговельно-економічній галузі. Державна підтримка українського експорту. URL: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/torg_econ_vidn/sin/5024.html (дата звернення: 01.04.2024).

References

1. Okhrimenko O. O., Nhuen An Tuan, Lezhen K. V. Transformatsiia tovaroobihu mizh Ukrainoiu ta krainamy ASEAN u konteksti zabezpechennia tsilei staloho rozvytku. *Ekonomicznyy prostir*. 2020. № 159. S. 17-23.
2. Lytvynenko O. V. Ukraine i krainy Shkidnoi, Pivdenno-Skidnoi ta Pivdennoi Azii: pidsumky 2020 roku ta perspektyvy rozvytku: analit. dop. Kyiv: NISD, 2021. 45 s.
3. Savchenko M., Varlamova M., Shkurat M., Melnyk L., Bondar V. Development of regional integration groups in the system of global trade and economic relations. *Management Theory And Studies For Rural Business And Infrastructure Developmen*. 2020. Vol. 42. No. 4. P. 515-526 DOI: 10.15544/mts.2020.55
4. Savchenko M., Kuliavets V., Kvasnytska O. Problemy i perspektyvy ekonomichnoho spivrobitnytstva Ukrainy z krainamy Asotsiatsii derzhav Pivdenno-Skidnoi Azii. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*. 2023. Tom 80. № 1. S. 120-130. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.01.120

5. United Nations Conference on Trade and Development. URL: <https://unctadstat.unctad.org/EN/Index.html> (Last accessed: 01.04.2024).
6. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Natsionalnyi bank Ukrainy. URL: <https://bank.gov.ua> (data zvernennia: 01.04.2024).
8. Spivrobitnytstvo mizh Ukrainoiu ta Respublikoiu Sinhapur u torhovelno-ekonomichnii haluzi. Derzhavna pidtrymka ukrainskoho eksportu. URL: http://www.ukrexporth.gov.ua/ukr/torg_econ_vidn/sin/5024.html.